

СУТНІСТЬ УМІНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У КОНТЕКСТІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Problema profesiinnoi pidhotovky maibutnix fakhivtsiv iz hromadskoho zdorovia: zarubizhnyi dosvid ta vitchyzniani perspektyvy [The problem of professional training of future public health professionals: foreign experience and domestic prospects]. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-37-2.1.14> [in Ukrainian].

3. Makhnovska, I. R. & Krukovska, I. M. (2019). Suspilno-humanitarna pidhotovka studentiv-medykiv – zaporuka uspishnoho formuvannia ta yakisnoho zrostannia pokaznykiv yikhnoi profesiinnoi pidhotovky [Social and humanitarian training of medical students is the key to successful formation and qualitative growth of their professional training]. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical sciences*. No. 6, part. 2. pp. 62–72. [in Ukrainian].

4. Myroniuk, I. S., Slabkyi, H. O. & Dufynets, V. A. (2018). Shchodo pidhotovky mahistriv za spetsialnistiu “hromadske zdorovia” [Regarding the preparation of masters in “public health”]. *Ukraine. The health of the nation*. No. 4/1 (53). pp. 55–61. [in Ukrainian].

5. Nakaz MON Ukrainy vid 12.12. 2018 r. № 1383 “Pro zatverdzhennia Standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu “Hromadske zdorovia” dlia drugoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 12.12. 2018 № 1383 “On approval of the Standard of higher education in the specialty” Public Health “for the second (master’s)” level of higher education]. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/229-gromadske-zdorovya-magistr.pdf> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 16.04.2021

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:78

DOI:

Таміла Гризоглазова, кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки мистецтва і фортепіанного виконавства Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

СУТНІСТЬ УМІНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У КОНТЕКСТІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО- ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті зазначено, що самостійна робота є досить дієвою формою оптимізації навчально-виконавської діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва, передумовою повноцінного оволодіння знаннями, вміннями та навичками. Підкреслено, що самостійна робота вимагає оволодіння студентами відповідними вміннями самостійної праці. Визначено і охарактеризовано уміння самостійної роботи майбутніх вчителів музичного мистецтва, які виявляються у здатності до проблемно-пошукової діяльності, самостійного музичного мислення, рефлексії, самоконтролю музично-виконавської діяльності.

Ключові слова: майбутні вчителі музичного мистецтва; уміння самостійної роботи; інструментально-виконавська підготовка.

Лім. 9.

Tamila Hryzohlazova, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the Pedagogy of Art and Piano Performance Department, Mykhaylo Drahomanov National Pedagogical University

THE ESSENCE OF THE ABILITIES OF INDEPENDENT WORK OF THE FUTURE TEACHER OF MUSICAL ART IN THE CONTEXT OF INSTRUMENTAL AND PERFORMANCE TRAINING

The article states that independent work is a very effective form of optimization of educational and performing activities, a prerequisite for the full mastery of knowledge, skills and abilities and therefore should become a mandatory component of instrumental and performing training of future music teachers. It is emphasized that independent work requires students to master the relevant skills of independent work. The ability of independent work of future music teachers, which are manifested in the ability to: problem-solving activities, independent musical thinking, reflection, self-control, is determined and characterized.

The ability to carry out problem-solving activities is manifested in the search for the necessary knowledge, finding ways to solve educational problems to achieve the executive goal. In problematic situations, the student is faced with the fact that previously acquired knowledge and acquired performance skills is insufficient and there is a need to independently search for new knowledge and methods of performance.

СУТНІСТЬ УМІНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У КОНТЕКСТІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

The ability to independent musical thinking is the ability to analyze musical works and the results of their own performance, to operate with musical material. The basis of independent musical thinking is intra-auditory representations, the sound prototype of the sound of the work; conscious musical perception, comprehension of all aspects of work on a musical work.

Reflexive skills are manifested in the ability to self-analysis, understanding and self-evaluation of their own performance; reflection is a way to self-knowledge, where one's own thoughts, experiences, feelings are melted down. Through reflection, the student is aware of their personal achievements and shortcomings, the limits of knowledge, evaluates the results.

The essence of self-control skills is conscious analysis, control of their own training and performance activities, regulation of its course and results, detection and correction of errors, incorrect actions and timely correction.

Keywords: future teachers of music art; ability to work independently; instrumental and performance training.

Постановка проблеми. Мобільність, здатність до самоосвіти, саморозвитку, самостійного творчого пошуку є невід'ємною професійною характеристикою майбутнього фахівця. На сьогоднішній день у контексті підготовки майбутнього вчителя музики досить важливими є уміння здійснювати самостійну роботу, адже опрацювання музичного матеріалу можливо лише в активній самостійній діяльності, яка базується на самостійності мислення, рефлексії, пізнавальній активності. Розвивальний потенціал самостійної роботи значно розширює межі і можливості навчання. Сформованість означених умінь стає професійною необхідністю майбутнього спеціаліста.

Аналіз останніх публікацій. Теоретико-методичні засади, сутність самостійної роботи студентів висвітлено в науковому доробку А. Алексюка, Т. Балицької, В. Бондаря, В. Козакова, І. Лернера, В. Луценко, О. Мороза, О. Малихіна, М. Солдатенко, Т. Шамової, І. Шандур, І. Шимко, П. Підкасистого. Психологічні аспекти самостійної роботи досліджували І. Бех, В. Давидов, Є. Заїка, І. Зимня, О. Леонтьєв, В. Ляудіс, Н. Моргунова, В. Семиченко) Деякі вчені розглядали самостійну роботу як: вид навчальної діяльності (Т. Ільїна, Р. Нізамов, Н. Сагіна, В. Кремень, Н. Кузьміна), метод навчання (А. Алексюк, О. Дубасенюк, П. Підкасистий), засіб залучення до самостійної пізнавальної діяльності (М. Гарунов, О. Муковіз, П. Підкасистий). Самостійна робота є важливою складовою підготовки студентів-музикантів. У працях фахівців в галузі музичної освіти О. Алексєєва, Л. Арчажнікової, Т. Гризоголазової, Б. Кременштейн, А. Каузової, Б. Мілича, Г. Падалки, Л. Рахімбаєвої, О. Рудницької, Г. Ципіна, О. Щолокової, В. Шульгіної самостійна робота розглядалась як визначальна умова ефективного навчання, важливий засіб оволодіння фаховими знаннями, способами та прийомами навчально-виконавської діяльності; висвітлювались аспекти самостійної роботи, шляхи її оптимізації.

Питання організації самостійної роботи студентів, завдання та умови ефективного її перебігу розкрито в публікації Н. Журавльової [4],

висвітленню форм самостійної роботи майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі концертно-виконавської та педагогічної практики присвячена стаття Л. Гаркуші [2]; особливості організації самостійної роботи майбутніх учителів музичного мистецтва з метою активізації виконавсько-пізнавальної діяльності студентів в освітньому процесі висвітлено у статті Ж. Карташової [5]. Водночас, питання формування навичок самостійної роботи студентів не отримали належного висвітлення.

Мета статті полягає у висвітленні умінь самостійної роботи майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі інструментально-виконавської підготовки.

Виклад основного матеріалу. Самостійна робота є досить дієвою формою оптимізації навчальної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва, передумовою повноцінного оволодіння знаннями, вміннями та навичками.

Як підкреслює Л. Гаркуша, “студенту важливо навчитися працювати самостійно, творчо мислити, шукати нове, розвивати власні знання, проявляти себе у майбутній професійній діяльності. Це повною мірою відповідає завданням сучасної вищої школи, де на перший план виходить розвиток самостійного мислення студента та створення умов для його особистісної самореалізації” [2, 90].

Самостійна робота має стати обов'язковим компонентом інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Вона є досить багатопланою і виявляється в умінні орієнтуватися у незнайомому музичному матеріалі, здобувати нові знання, самостійно знаходити способи роботи над музичними творами, розв'язувати виконавські завдання, оперувати наявними знаннями, уміннями і навичками та вміти застосовувати їх у нових ситуаціях навчально-виконавської діяльності.

Самостійна робота вимагає оволодіння студентом відповідними уміннями самостійної праці, які виявляються у здатності до:

- проблемно-пошукової діяльності;

СУТНІСТЬ УМІНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У КОНТЕКСТІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

- самостійного музичного мислення;
- рефлексії;
- самоконтролю музично-виконавської діяльності [3, 138].

Музичне мислення охоплює всі рівні фортепіанного виконання. Для розвитку самостійності музичного мислення педагогу необхідно: залучати студента до самостійного аналізу музичних творів та результатів власного виконання, розвивати вміння оперувати музичним матеріалом. На кожному етапі музичного виконання необхідно привчати студента постійно осмислювати звуковий матеріал, бачити певні завдання та знаходити шляхи їх розв'язання; створювати такі умови навчання, щоб основна мисленева діяльність здійснювалась студентом, а не лише педагогом.

Основою музичного мислення є внутрішньослухові уявлення, "звуковий прообраз" звучання музичного твору. Тобто, звуковий образ спочатку визріває у внутрішньослуховій уяві студента, який оперує нею у процесі музичного виконання. Педагогічні впливи мають бути спрямовані на постійне збагачення внутрішньослухових уявлень студентів [1].

"У музикантів слухові уявлення знаходяться у тісному зв'язку з руховими уявленнями, які відіграють важливу роль у роботі внутрішнього слуху. Взаємодіючи в процесі навчання, слухові та рухові уявлення музиканта стимулюють один одного, беручи участь у створенні музично-слухового образу як необхідного компонента музичного мислення" [4, 25].

Формування самостійного музичного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва тісно взаємопов'язане з розвитком усвідомленого музичного сприйняття, осмисленого виконання музичних творів. "Поглиблюючи і диференціюючи здатність виконавця вслуховуватись у власну гру, переживати й осмислювати різноманітні звукові модифікації, педагог одержує можливість трансформувати активне мислення свого вихованця в самостійне" [8, 172]. Усвідомлення та осмислення всіх аспектів роботи над музичним твором є вихідним моментом для подальшого самостійного опрацювання.

Досить ефективним та дієвим у розвитку умінь самостійної роботи майбутніх вчителів музичного мистецтва є залучення їх до проблемно-пошукової діяльності. На заняттях в інструментальному класі потрібно постійно використовувати проблемні запитання і завдання та спонукати студентів до відповідних самостійних пошуків їх розв'язання. У проблемних ситуаціях студент стикається з тим, що засвоєних раніше знань і

набутих виконавських умінь виявляється недостатньо і виникає потреба у самостійному пошуку нових знань та способів виконавських дій. Відтак, кожен момент самостійної роботи студента потребує умінь здобувати необхідні знання, знаходити способи розв'язання навчальних завдань. Постійний пошук нових рішень, узагальнення нових знань, способів досягнення виконавської мети супроводжує й активізує самостійну роботу майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Важливим аспектом самостійної роботи є розвиток рефлексивних умінь студентів, що виявляються у здатності до самоаналізу, осмислення та самооцінки власної виконавської діяльності; рефлексія – це шлях до самопізнання, де переплавляються власні думки, переживання, почуття. Через рефлексію студент усвідомлює особисті досягнення та недоліки, межі знань, оцінює здобуті результати. Рефлексія розвиває самооцінку як критичну оцінку власних виконавських досягнень. На цій основі студент вчиться оцінювати свої можливості, набуті виконавські вміння та навички. Важливість самооцінки полягає не тільки в тому, що вона дозволяє йому виявити сильні і слабкі сторони своєї виконавської діяльності, але й у тому, що в основі осмислення цих результатів він отримує можливість вибудувати власний план подальшої роботи над музичним твором. Розвинена самооцінка згодом підвищує вимогливість до себе, до власної навчально-виконавської діяльності загалом.

Важливою складовою умінь самостійної роботи майбутніх вчителів музичного мистецтва є самоконтроль, суть якого полягає у свідомому аналізі, контролі власної навчально-виконавської діяльності, регулюванні її ходу і результатів, виявленні і виправленні помилок, помилкових дій та своєчасна їх корекція.

Дії самоконтролю постійно супроводжують музично-виконавський процес. Уміння здійснювати самоконтроль виявляються у самоперевірці правильності виконання авторського тексту, виявленні помилок; контролі ритмічних, гармонічних, динамічних співвідношень; контролі якості звучання, регулюванні власної виконавської діяльності для забезпечення таких її результатів, які відповідали б поставленій виконавській меті тощо.

Сформована потреба в самоконтролі і самооцінці своєї музично-виконавської діяльності буде вимагати від студента ретельного аналізу та самоперевірки виконавських дій. У нього час від часу з'являтиметься відчуття незадоволення

здобутими знаннями, уміннями і навичками, що викликати необхідність у придбанні нових знань і умінь [6].

Отже, особистісна рефлексія спрямовує й організує самостійну діяльність, виступаючи як засіб самоуправління цією діяльністю, яка неможлива без рефлексії – пошуку, самооцінки, самоаналізу власного досвіду.

Активність студента супроводжує будь-яку самостійну дію в оволодінні новими знаннями і виконавськими уміннями. Завдання педагога – стимулювати розвиток активності студента за допомогою створення проблемних ситуацій, “штучного” дефіциту інформації, максимального включення у розв’язання навчальних завдань. Джерелом активності і самостійності є потреба у набутті нових знань, оволодінні способами виконавської діяльності, у творчому самовираженні тощо.

Самостійна робота майбутніх вчителів музичного мистецтва – це діяльність творчого характеру: створення власної інтерпретації музичного твору неминує потребує творчого пошуку відповідного художнього втілення, необхідних виконавських прийомів, умінь застосувати набуті знання та навички у нових виконавських ситуаціях. Процес творчості, атмосфера пошуку і відкриттів вимагає від студента діяти самостійно. Видатний педагог і науковець О. Рудницька наголошувала: “запалити” це бажання – найважливіше завдання педагога. ...“У мистецтві найбільше цінується особистісне ставлення до художнього матеріалу, тому на всіх етапах навчання треба дбайливо пестити ...індивідуальність, мистецьке Я. Робити це можна тільки шляхом розвитку творчої самостійності, оскільки людина тоді знаходить себе, коли шукає сама, а не слухняно виконує вказівки, нехай і досвідченішого та талановитого музиканта” [7, 145].

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Узагальнюючи вищевикладене, вважаємо, що самостійна робота має стати невід’ємним компонентом інструментально-виконавської підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва. Це повною мірою відповідає вимогам сучасної вищої школи. Водночас, самостійна робота вимагає оволодіння студентами відповідними уміннями самостійної праці, які виявляються у самостійності музичного мислення, рефлексії, пошукової-творчої діяльності, набутті нових знань та способів опрацювання музичних творів. Подальший науковий пошук варто спрямувати на розробку методичного супроводу формування означених умінь у процесі

інструментально-виконавської підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдай С.Н. Методика самостоятельной работы над фортепианными произведениями: учебное пособие. Забайкал. гос. гум.-пед. ун-т. Чита, 2009. 109 с.

2. Гаркуша Л. І. Самостійна робота майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі концертно-виконавської та педагогічної практики. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. 2016. № 1. С. 89–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/maed_2016_1_20.

3. Гризоголазова Т.І. Методика навчання гри на фортепіано: навчальний посібник. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 169 с.

4. Журавльова Н. І., Каленик І. В. Самостійна робота студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі вивчення дисципліни “Концертмейстерський клас”. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : Педагогічні та психологічні науки*. 2013. № 3. С. 86–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnprv_ppn_2013_3_11.

5. Карташова Ж. Педагогічна освіта: теорія і практика : Збірник наукових праць. Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України, гол. ред. Лабунець В.М. Вип.27 (2–2019). Кам’янець-Подільський, 2019. 404 с.

6. Кременштейн Б.Л. Воспитание самостоятельности учащегося в классе специального фортепиано. Москва: Классика–XXI, 2003. 128 с.

7. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.

8. Цыпин Г. М. Обучение игре на фортепиано. Москва: Просвещение, 1984. 176 с.

REFERENCES

1. Gajdaj, S. N. (2009). Metodika samostoyatelnoj raboty nad fortepiannymi proizvedeniyami [Method of independent work on piano works]. Chyta, 109 p. [in Russian].

2. Harkusha, L. I. (2016). Samostiina robota maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva u protsesi kontsertno-vykonavskoi ta pedahohichnoi praktyky [Independent work of the future teacher of musical art in the process of concert-performing and pedagogical practice]. *Musical art in educational discourse*. Vol. 1. pp. 89–94. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/maed_2016_1_20. [in Ukrainian].

**СПЕКТР НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ДИСЕРТАЦІЯХ ВИКЛАДАЧІВ КАФЕДРИ ГРИ
НА МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВ
РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

3. Hryzohlazova, T. I. (2018). *Metodyka navchannia hry na fortepiano: navchalnyi posibnyk* [Methods of teaching piano: a textbook]. Kyiv, 169 p. [in Ukrainian].
4. Zhuravlova, N. I. & Kalenyk I. V. (2013). *Samostiina robota studentiv vyshchlykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv u protsesi vyvchennia dystsypliny "Kontsertmeisterskyi klas"* [Independent work of students of higher pedagogical educational institutions in the process of studying the discipline "Concertmaster class"]. No. 3. pp. 86–95. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_ppn_2013_3_11. [in Ukrainian].
5. Kartashova, Zh. (2019). *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka* [Pedagogical education: theory and practice]. Vol. 27. 404 p. [in Ukrainian].
6. Kremenshtejn, B. L. (2003). *Vospitanie samostoyatel'nosti uchashchegosya v klasse specialnogo fortepiano* [Education of student independence in a special piano class]. Moscow, 128 p. [in Russian].
7. Rudnytska, O. P. (2005). *Pedahohika: zahalna ta mystetska* [Pedagogy: general and artistic]. Ternopol, 360 p. [in Ukrainian].
8. Сурин, Г. М. (1984). *Obuchenie igre na fortepiano* [Learning to play the piano]. Moscow, 176 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 11.05.2021

УДК 78:378(477):001.891

DOI:

Вікторія Прокопчук, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри гри на музичних інструментах Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету
Юлія Тарчинська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри гри на музичних інструментах Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету
Лариса Яковенко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри гри на музичних інструментах Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету

**СПЕКТР НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ДИСЕРТАЦІЯХ ВИКЛАДАЧІВ КАФЕДРИ
ГРИ НА МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВ РІВНЕНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

У статті викладено короткий зміст дисертаційних досліджень педагогів-піаністів кафедри першого у рівненському регіоні факультету, який у другій половині ХХ ст. розпочав здійснювати підготовку учителів мистецтва (музичного мистецтва) закладів середньої освіти. Аналіз цих наукових досліджень здійснювався на матеріалі кандидатських дисертацій кінця ХХ– початку ХХІ ст. Розгляд авторського внеску викладачів кафедри гри на музичних інструментах ІМ РДГУ у розвиток музично-педагогічної науки проводився у хронологічному порядку. Систематизовано і проаналізовано дисертації за спеціальностями "професійна педагогіка", "теорія і методика навчання музики та музичного виховання", "теорія і методика виховання".

Ключові слова: освітній процес; музично-педагогічна наука; вчитель мистецтва (музичного мистецтва); дисертаційне дослідження; педагоги-піаністи.

Лім. 9.

Viktoriia Prokopchuk, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Playing Musical Instruments Department, Institute of Arts, Rivne State University of Humanities
Iuliia Tarchynska, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Department of Playing Musical Instruments, Institute of Arts, Rivne State University of Humanities
Larysa Yakovenko, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Playing Musical Instruments Department, Institute of Arts, Rivne State University of Humanities

**SPECTRUM OF SCIENTIFIC RESEARCH IN THE DISSERTATION OF A TEACHER OF
THE DEPARTMENT OF PLAYING MUSICAL INSTRUMENTS AT THE INSTITUTE OF
ARTS OF THE RIVNE STATE UNIVERSITY OF HUMANITIES**

The article presents a summary of the thesis research of piano teachers of the department of the first faculty in the Rivne region, which in the second half of the twentieth century began to train teachers of art (musical art) of